
Miloš Čorbić

Rad partijske organizacije za Srez žički u Kraljevu u kontekstu rezolucije Informbiroa 1948–1955.

Cilj rada je da se sagledaju aktivnosti komiteta Sreza žičkog povodom Rezolucije Informbiroa. Kao izvor za istraživanje korišćena je dokumentacija Sreskog komiteta Saveza komunista Srbije za Srez žički u Kraljevu, nastala od 1948. do 1955. godine, u okviru fonda „SK SKS Kraljevo” Istorijskog arhiva u Kraljevu. Rezultati istraživanja su pokazali da se kampanja Informbiroa protiv Jugoslavije odražavala i na rad Sreskog komiteta, čije su aktivnosti na tom planu pratile promenu političkih odnosa između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza. Broj simpatizera i aktivista Informbiroa takođe se menjao tokom ovog perioda, shodno političkim odnosima između dve zemlje. Zanimljivo je da i nakon uspostavljanja političkih odnosa Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom, Sreski komitet i dalje upozorava na opasnost od pristalica Informbiroa.

Uvod

Nakon Drugog svetskog rata i pobeđe liste Narodnog fronta na izborima u Jugoslaviji krajem 1945, na vlast dolazi Komunistička partija Jugoslavije (u daljem tekstu: KPJ). Na vrhu organizacione strukture partije nalazio se Politbiro (kasnije Izvršni komitet), kojim je predsedavao generalni sekretar, nakon njega sledio je Centralni komitet (CK). Niže partijske organizacije bile su na nivou republika, tako da je svaka jugoslovenska federalna republika imala svoju KP. Na nivou sreza postojali su sreski komiteti.

Sreski komitet (SK) KPJ za Srez žički sa sedištem u Kraljevu formiran je krajem 1944.

Informbiro, odnosno Informacioni biro (IB), formiran je u Skljarskoj Porembi, u Poljskoj, septembra 1947. (Kržavac Marković 1985: 15). Okupljao je komunističke partije i služio za međusobnu razmenu podataka i iskustava, a mogao je u slučaju potrebe da koordinira delatnosti partija na osnovu uzajamne saglasnosti. Članice IB-a bile su komunističke partije SSSR-a, Jugoslavije, Poljske, Rumunije, Mađarske, Bugarske, Albanije, Čehoslovačke, Francuske i Italije. Za sedište organizacije odabran je Beograd. Glasilo IB-a zvalo se *Za čvrst mir, za narodnu demokratiju*. Biro je raspušten 1956 (Štrbac 1989: 27).

Uvod u veliko razmimoilaženje SSSR-a i Jugoslavije bilo je povlačenje sovjetskih vojnih i civilnih stručnjaka iz Jugoslavije 18-19. marta 1948, pod izgovorom da su „okruženi neprijateljstvom” (Avramovski i Živković 1980: 59). U prepisci koja je usledila između vrhova dveju partija, Sovjeti su, između ostalog, detaljno obrazložili zašto su povučeni njihovi stručnjaci. Isticano je kako jugoslovenska komunistička partija radi „u ilegali”, da u KPJ nema kritike i samokritike, kao i da kapitalistički elementi urastaju u partiju, što je naročito izraženo na selu. Govorilo se i o rasplinjavanju partije u Narodnom frontu. CK KPJ je bio odlučnog stava u odbijanju Staljinovih optužbi. Protiv tog stava bili su jedino Andrija Hebrang i Sreten Žujović. Radi preispitivanja njihovog stava formirana je posebna komisija (Đurašković 1982: 305). Nakon odgovora KPJ u kojem je negirala tvrdnje Sovjeta, u nastavku prepiske sovjetska strana je nastavila da ponavlja ranije kritike i dodaje nove vezane za politiku KPJ prema selu, takođe je i umanjivan značaj KPJ u odnosu prema ostalim članicama IB-a.

Miloš Čorbić (1996), Kraljevo, Prvomajska 37/16, učenik 4. razreda Šumarske škole

MENTOR: Dušan Marković, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Glavna tema zasedanja IB-a u Bukureštu juna 1948. bilo je stanje u KPJ. Ova je odbila da pošalje svoju delegaciju, smatrajući da su tvrdnje Sovjeta više gruba osuda, nego drugarska kritika. KPJ je pozvala sovjetsku partiju (SKP(b)) da pošalje svoje predstavnike u Jugoslaviju kako bi se na licu mesta uverili u netačnost optužbi (Štrbac 1975: 85). Na zasedanju u Bukureštu, na kom je prisustvovala većina članica, doneta je rezolucija „O stanju u Komunističkoj partiji Jugoslavije”. Osim što je mahom ponovila sadržaj ranijih pisama CK SKP(b) upućenih CK KPJ, „zdrave snage“ u Jugoslaviji su pozvane da prisile svoje rukovodioce da priznaju greške i da ih isprave (Avramovski i Živković 1980: 64). Odgovor KPJ na rezoluciju bio je Peti kongres, održan jula 1948. godine, na kojem su te optužbe odbijene. Treće i poslednje zasedanje IB-a bilo je u Budimpešti 1949. Na njemu je doneta rezolucija „Jugoslovenska kompartija u rukama ubica i špijuna” (Dedijer 1979: 535). Ova rezolucija mahom je ponovila zaključke iz 1948.

Situacija je bila veoma kompleksna; neki su čak smatrali da postoji mogućnost da Sovjeti posegnu za vojnom intervencijom kao rešenjem spora. U periodu sukoba Jugoslavije sa IB-om dogodio se veliki broj graničnih i drugih incidenata. U toku 1949. SSSR i istočnoevropske zemlje otkazale su 46 ugovora sklopljenih sa Jugoslavijom u prethodnim godinama (Štrbac 1975: 104–105). Sa pogoršanjem odnosa, tokom 1950. došlo je do totalne blokade Jugoslavije od strane IB zemalja. Za Jugoslaviju je to bio veliki ekonomski udarac, utoliko pre što je ulagala velike napore u izgradnju zemlje i sprovođenje Prvog petogodišnjeg plana. Situaciju je dodatno otežavala suša 1950. i 1952.

Za razliku od perioda do 1948, Jugoslavija se počela okretati Zapadu. Već 1949. dolazi do poboljšanja odnosa između SAD i FNRJ (Federativna Narodna Republika Jugoslavija, tadašnji zvaničan naziv zemlje). Isprva je pomoć SAD bila u vidu dozvole uvoza pojedinih industrijskih proizvoda, a kasnije u vidu kredita i bespovratne pomoći.

Tokom 1949. i 1950. u Jugoslaviji počinje „zaustavljanje etatizacije i birokratizacije”. Govorilo se i o potrebi za povećanjem demokratije unutar jugoslovenskog društva. Počelo se sa uvođenjem samoupravljanja, koje je vremenom

dobijalo sve više na značaju. Lokalna vlast dobila je veća ovlašćenja. Tokom 1952. napuštena je politika otkupa, a naredne godine i kolektivizacije (Dobrivojević 2009: 80). Promene su zadesile i samu partiju, pa je na Šestom kongresu KPJ, novembra 1952, ona dobila novo ime: Savez komunista Jugoslavije (SKJ). Navodno, cilj je bio ostvarivanje Marksove teorije o „savezu komunista”, po kojoj bi se vremenom smanjivala rukovodeća uloga partije i ona postala avangarda celog društva (Gatalović 2009: 48).

Nakon smrti Staljina i dolaska Nikite Sergejeviča Hruščova na vlast 1953. SSSR počinje sa liberalizacijom odnosa sa socijalističkim državama. Sredinom 1954. CK SKP(b) je uputio pismo CK SKJ u kome je predlagana normalizacija odnosa dve partije i dve države. Sledeći korak u poboljšanju odnosa usledio je 26. maja 1955. u Beogradu, susretom sovjetske delegacije predvođene Hruščovim i predstavnika Jugoslavije predvođenih Josipom Brozom. Poslednjeg dana pregovora, 2. juna 1955, usvojena je „Deklaracija vlada FNRJ i SSSR”, poznata i kao „Beogradska deklaracija” (Dedijer 1979: 539). Ona je imala prvenstveno bilateralni karakter i odnosila se na poboljšanje ekonomske razmene između dve države. Jedan deo ticao se i kulturne razmene. Kako bi otklonilo prisutne sumnje, jugoslovensko rukovodstvo je naglasilo da neće biti povratka na stanje pre 1948 (Cvetković 2012: 152).

Cilj ovog rada bio je da se sagleda kako su se sukob sa Informbiroom i Istočnim blokom i promene spoljnopolitičkih prilika Jugoslavije odražavali na rad lokalnih organa partije, konkretno komiteta KPJ Žičkog sreza, od 1948. do 1955. Razmatrano je na koji način je „na terenu” partija vodila borbu protiv Informbiroa i njegovih pristalica, a takođe i to kako se tokom ovog perioda menjala brojnost i struktura pristalica IB, kao i njihove aktivnosti. Inače, autoru ovog rada nisu poznati publikovani radovi i istraživanja koja detaljnije obrađuju ovu temu za Kraljevo i okolinu.

Kao izvor za istraživanje korišćena je dokumentacija SK nastala od 1948. do 1955, koja se nalazi u Istorijskom arhivu Kraljevo, fond „Sreški komitet Saveza komunista Srbije – Kraljevo”. Od dostupne literature na temu IB-a za pisanje ovog rada od značaja su bili radovi iz zbornika *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*,

objavljenog 1999. Pored navedenog zbornika korišćena je literatura starijeg datuma, između ostalih dela: *Zavera Informbiroa*, Sava Kržavca i Dragana Markovića (1985), *Jugoslavija i odnosi između socijalističkih zemalja: sukob KPJ i Informbiroa i Svedočanstva o 1948. – fragmenti za istoriju*, Čedomira Štrpca (1989). Ovi autori su se detaljno bavili problematikom IB-a, uglavnom se osvrćući na posledice sukoba Jugoslavije i IB-a. Međutim, u njihovim radovima malo su analizirana dešavanja na lokalnu vezana za ovaj sukob. Pored knjiga koje obrađuju samo temu IB-a, za istraživanje su bile od koristi i knjige koje se bave istorijom KPJ (SKJ) uopšte, poput radova: *Istorija Saveza komunista Jugoslavije* (Pletersli et al. 1985), *Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije* (Čolaković et al. 1963), *Hronologija radničkog pokreta i SKJ: 1919–1979* (Avramovski i Živković 1980). Od značaja je i monografija Branka Petranovića (1988), *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, knjiga 3: *Socijalistička Jugoslavija 1945–1988*.

Rezultati i diskusija

Suzbijanje uticaja Informbiroa

Prvi odraz sukoba sa IB u dokumentima Sreskog komiteta (SK) je slučaj Sretena Žujovića i Andrije Hebranga. Na sastancima su prorađivana pisma CK o postupcima Žujovića i Hebranga. Reakcija SK 27. maja 1948. odražava veliko iznenađenje (IAK, SK SKS Kraljevo, kut. 76, Dopis SK-CK KPS 27. 5. 1948). Ovaj slučaj je i nakon izlaska rezolucije IB-a 1948. zaokupljao pažnju SK, ali u manjoj meri.

Ubrzo nakon Rezolucije počela je delatnost SK na obaveštavanju partijskog članstva o sukobu na liniji KPJ-SKP(b), kao i o samoj Rezoluciji. Sve partijske ćelije morale su da obrade materijal lista *Borba* od 30. juna 1948. i da prograde izjavu CK KPJ povodom Rezolucije. *Borba*, kao partijski list, objavila je 30. juna 1948. dva teksta kojima su negirane optužbe IB-a. SK je doneo odluku u cilju sprečavanja širenja novina i literature iz susjednih zemalja u kojima se u negativnom kontekstu govorilo o Jugoslaviji i KPJ. Sekretarima svih partijskih jedinica data su uputstva o tome kako treba da objasne novonastalu situaciju i stav Jugoslavije prema SSSR-u i

ostalim zemljama članicama IB-a. U pojedine partijske ćelije u Srezu slati su ljudi koji znaju bolje da pojasne situaciju. CK je insistirao da se svakih deset dana šalje izveštaj o držanju članova partije povodom IB-a. Već u aprilu 1948. viši partijski organi tražili su izveštaj o studentima koji studiraju u SSSR-u, kao i o studentima koji su za vreme letnjeg raspusta boravili na teritoriji Sreza, a koji su imali negativno mišljenje o stavu CK KPJ o rezoluciji IB-a i merama koje su povodom toga preduzete.

U jesen 1949. počinje suštinski zaokret u odnosu Jugoslavije prema agresivnoj politici koju su protiv nje vodile članice IB-a, te sukob postaje nepomirljiv i nepovratan (Živanov 1999: 32). Za razliku od prethodne godine, 1949. je situacija sa SSSR-om i IB-om bila dosta jasnija, a sukobu se nije nazirao skori kraj. Pritisak na Jugoslaviju sve se više povećavao; pored političkog, povećan je i ekonomski. U 1949. SK je pristupio ozbiljnije ovom problemu. Kako bi se što više smanjio uticaj IB-a unutar partije, još početkom te godine predloženo je da stalna stavka na sastancima SK bude „politička situacija”. Ona je služila da pruži odgovarajući interpretaciju sukoba Jugoslavije i SSSR-a, a koja se ticala i odnosa SSSR-a sa drugim socijalističkim zemljama. Ovo je bilo u skladu sa težnjom KPJ da pitanje sukoba Jugoslavije i IB-a prenese na pitanje odnosa između socijalističkih zemalja. U Jugoslaviji je sukob sa IB-om i SSSR-om predstavljan i kao nešto što se nije ticalo samo odnosa Jugoslavije i SSSR-a, već i odnosa između socijalističkih država uopšte.

Ekonomski pritisak na Jugoslaviju bio je veliki i imao je znatan uticaj na privredu zemlje. Stoga je bilo potrebno pokazati ljudima sposobnost države da uprkos velikim pritiscima ne postaje. Pored toga, određeni problemi u privredi povezivani su sa pritiscima istočnovevropskih država, odnosno ekonomskom blokadom. Na sastancima SK iznošeni su uspesi partije u izgradnji socijalizma i pored smetnji IB-a. SK je političku situaciju povezivao i sa aktivnim problemima u preduzećima i ustanovama kroz analizu rada njihovih partijskih organizacija. Sve ovo je služilo tome da se problem IB-a tretira šire od političkog sukoba. Smatralo se da bi tim pristupom i šira populacija bila adekvatno upoznata sa ukupnom situacijom.

Na sastancima SK je isticano da je u cilju poboljšanja političkog rada potrebno „zaoštriti pitanje Rezolucije i pravilno objašnjavati ljudima situaciju”. Nastala je velika potreba da se ljudima kojima su rezolucija i optužbe IB-a bile „grom iz vedra neba“ objasni novonastala situacija i njeno viđenje od strane KPJ. Ovim radom su u Srezu na prvom mestu bili obuhvaćeni članovi partije, kako bi se unutar samih partijskih organizacija razjasnila novonastala situacija. Na partijskim seminarima održanim u oktobru 1949. u 16 vaspitnih centara teme su, između ostalog, bile: „Rezolucije Informbiroa u svetlosti komunističkog morala”, „Internacionalizam na rečima, nacionalizam na delu”, „Jugoslovenski socijalistički patriotizam”. Na kursu „KPJ za novu Jugoslaviju i izgradnju socijalizma”, koji je pohađalo 27 članova partije, obrađivana je i tema IB. Smatrano je potrebnim da se u rad, pored članova partije, uključi znatno veći broj ljudi, ali i druge masovne organizacije kao što je Antifašistički front žena (AFŽ) i Narodni front, kako bi se kampanja IB-a uspešnije suzbijala. Pred radnim brigadama na Goču i Željnu održane su konferencije na kojima se govorilo o političkoj situaciji, a posebno je bio naglašen sukob sa SSSR-om i drugim socijalističkim zemljama. Naročito aktivan je bio AFŽ, gde je na 116 političkih predavanja prisustvovalo 2320 žena. Tokom novembra 1949. održan je niz predavanja o odnosu SSSR-a i IB-a prema Jugoslaviji i KPJ. Pored toga, navedeno je kako su predavanja bila na visini i kako su žene sa velikim interesovanjem pratile teme (Kut. 53, Izveštaj za 1949).

Na Petoj partijskoj konferenciji Sreza žičkog, januara 1950, u pozdravima upućenim Titu, rečeno je da će se izgradnjom socijalizma u zemlji najbolje demantovati tvrdnje sa Istoka. Ova poruka SK bila je u skladu sa onim što je izneto u Izjavi CK KPJ povodom rezolucije IB-a, gde je navedeno da se stanje u jednoj partiji, između ostalog, najbolje vidi na osnovu uspeha koji je ta partija postigla na izgradnji socijalizma (Avramovski i Živković 1980: 64). Kako je u daljem tekstu navedeno, SK Sreza žičkog čvrsto stoji uz stav CK KPJ. Poručeno je i kako među njima neće naći „zdrave snage” (Kut. 22, Zapisnik 13.01.1950). Termin „zdrave snage” ironično je označavao pristalice IB-a.

Od 1950. primetno je angažovanje odeljenja agit-propa u Srezu, koje je bilo usmereno na tumačenje kampanje IB-a protiv Jugoslavije. Za agit-prop odeljenje je bilo važno kako su članovi partije, ali i narod, shvatali problematiku vezanu za sukob sa IB-om, da li je bilo diskusije na predavanjima i o čemu se diskutovalo. Zanimljivo je istaći da su učenici ispoljavali manje interesovanje za teme vezane za sukob sa IB-om nego za neke druge, npr. rat u Koreji. Prema arhivskim izvorima, aktivnosti na obaveštavanju imale su dobre rezultate. SK je bio zadovoljan političkom situacijom u Srezu. Prema podacima SK, agitaciono odeljenje SK postiglo je dobre rezultate u objašnjavanju (Kut. 22, Zapisnik 18. 12. 1950).

Prema zapisnicima sa sastanaka SK, propusta je bilo najviše na selu, jer u seoskim sredinama nije bilo dovoljno političkog rada. Isticano je da partija mora da vodi borbu, ne samo protiv neobaveštenosti, nego i protiv dezinformacija. Ljudi na selu su sa političkom situacijom upoznavani stihijski, uglavnom preko „reakcionarnog popa ili seoskog politikanta” (Kut. 22, Zapisnik 18. 12. 1950). Bilo je slučajeva agitovanja pristalica IB-a protiv seljačkih radnih zadruga. Rešenje za ovaj problem videlo se u organizaciji agitacionog rada sa posebnim političkim konferencijama na selu. I pored stalnih težnji ka povećanju političkog rada unutar osnovnih partijskih ćelija, na sastancima je i dalje nedostajao izveštaj o političkoj situaciji, koji je bio dužan da podnese sekretar partijske organizacije. Kao jedna od mera za pojačavanje političkog rada bilo je potrebno veće proučavanje literature na kružocima – pritom su se naročito preporučivali referati sa Petog kongresa KPJ. Peti kongres je bio od izuzetne važnosti, jer je predstavljao prekretnicu u politici Partije nakon rezolucije IB-a 1948. Tito je u svom referatu, pored ostalog, tumačio rezoluciju IB-a. Na kongresu je doneta i odgovarajuća rezolucija o odnosu KPJ prema optužbama.

U cilju efikasnije borbe protiv IB-a, tokom 1951. budnost partijske organizacije morala je, po mišljenju SK, da bude veća. Shodno tome, članovi partije trebali su uvek biti na oprezu i pravilno reagovati u slučaju pojava vezanih za IB. Svakom radniku, a naročito članu partije, moralo se objasniti zašto SSSR vodi „imperialističku politiku” i osloboditi ih svake „iluzije

o tome da je Sovjetski Savez socijalistička država” i da vodi politiku u skladu sa „interesima mira i demokratije”. SK je smatrao potrebnim da konkretnim činjenicama predoči „osvajачko-imperijalističke planove” SSSR-a prema Jugoslaviji. Kao što se može primetiti, sa SSSR-om se sve više raskidalo. Za razliku od perioda pre 1948, kada je SSSR bio model za sve socijalističke države, 1951. nije više okarakterisan kao socijalistička država. Rušenje dotadašnjih uverenja o Sovjetima i njihovom značaju, moglo se izvesti samo sa podizanjem svesti o sopstvenoj oslobodilačkoj borbi i revoluciji (Glišić 1999: 173). Umesto SSSR-a, sve veći značaj dobijaju tradicije KPJ. Planirano je da se članovi partije vaspitaju u skladu sa tradicijama KPJ iz pred-ratnog perioda, NOR-a, posleratne izgradnje, kao i borbe protiv „izdaje socijalizma od strane SSSR-a i njegovih satelita” (Kut. 32, Referat 19. 4. 1951).

Pored ovoga, smatrano je potrebnim sve veće „ideološko-političko uzdizanje”, individualnim radom ili preko partijskih centara. Tim putem, pored članova partije, „uzdizala” bi se i šira populacija. Aprila 1951. došlo se do zaključka da je potrebno blagovremeno i brzo objašnjavati političke događaje u svetu i Jugoslaviji, što je, možemo reći, nastavak ranije prakse povezivanja sukoba Jugoslavije i IB-a sa problemom odnosa između socijalističkih zemalja. Potrebno je bilo upoznavati ljude u Srezu sa marksizmom i lenjinizmom, kako bi oni sami uvideli skretanja SSSR-a. SK je izdao uputstvo u kome je navedeno da sekretari opštinskih partijskih organizacija u svojim referatima naročitu pažnju treba da poklone stavu Jugoslavije prema SSSR-u i SAD, pri čemu treba koristiti Titov govor u Rankovićevu (Kraljevu) 1951. Na kraju govora o jugoslovenskoj spoljnoj politici Tito je naglasio da je Jugoslavija svojom politikom uvek na strani onih koji se sa tom politikom slažu i koji od Jugoslavije ne traže ništa što bi krnjilo njen suverenitet, nezavisnost i gledanje na ravnopravne odnose među narodima i državama (Đorđević i Stamenović 1981: 26). Uzevši u obzir da je u Jugoslaviji pritisak SSSR-a tumačen kao pokušaj ugrožavanja suvereniteta i nezavisnosti zemlje, kao i to da je odnos SSSR-a prema drugim zemljama cenjen kao loš, možemo videti da bi iz ovog govora članovi partije trebalo da shvate da

SSSR nije zemlja na čijoj je strani Jugoslavija. Krajem 1951. zaključeno je da treba dodatno pojačati borbu protiv pristalica IB-a na selu i u gradu i blagovremenim obaveštavanjem suzbiti njihove neprijateljske parole, koje ometaju izvršenje privrednih mera i zadataka. Uzevši u obzir konstantno pojačavanje kampanje zemalja IB-a protiv Jugoslavije, mogao se očekivati porast njihove aktivnosti.

Godine 1952. nije bilo uputstava o tome kakve mere treba preduzeti protiv IB-a u Srezu, što ne bismo mogli očekivati ako uzmemo u obzir pojačavanje kampanje IB-a protiv Jugoslavije. S druge strane, vidljivi su i rezultati dotadašnjeg rada partije, jer je prema podacima SK, čitav Srez žički s pažnjom pratio sve događaje i reagovao na provokacije istočnih suseda i SSSR-a.

U borbi protiv uticaja IB-a tokom 1953. insistiralo se na većem obaveštavanju ljudi preko novina. SK je smatrao propustom to što se nije išlo dovoljno u detalje prilikom objašnjavanja događaja u svetu, gde su naročito bili od važnosti događaji u Nemačkoj i SSSR-u. Takođe je, kao posledica slabe budnosti, karakterisano kruženje informacije po selima da između SSSR-a i Jugoslavije dolazi do obnavljanja ekonomskih veza, kao i da je sukob Jugoslavije sa IB-om bio neka vrsta igre. Razlog za ovakva tumačenja možemo naći u tome što je 1953. došlo do prve normalizacije odnosa Jugoslavije i SSSR-a. Ta prva normalizacija odnosa bila je u vidu razmene ambasadora između dve zemlje (Štrbac 1975: 170). Dalje unapređivanje odnosa između FNRJ i SSSR-a dogovoreno je juna 1954, na predlog CK KPSS (Petranović 1988: 357). Tvrdnje da je sukob Jugoslavije i IB-a bio fingiran potiču još iz 1948. i uglavnom su dolazile sa zapada (Štrbac 1989: 118). Može se reći da su se slične glasine širile među jugoslovenskim komunistima i u periodu početka normalizacije odnosa između FNRJ i SSSR-a (Dimić 1999: 282). Na zajedničkom sastanku Sreskog i Gradskog komiteta 13. maja 1953. navodi se kako su „neprijateljski elementi” obilato koristili neaktivnost komunista na terenu po pitanju tumačenja odnosa sa SSSR-om (Kut 24, Zapisnik 13.05.1953). Takođe se navodi da je narod bio za vezivanje spoljne politike za bilo koju državu osim za SSSR. Ovakav stav može biti odraz dotadašnje politike SK, koja je SSSR prikazivala u negativnom svetlu. Uticaj

„ostataka Informbira” takođe je bio od značaja. Na sastanku SK 25. oktobra 1953. navodi se da u političkoj borbi protiv pristalica IB-a ne sme biti nikakve uzdržanosti jer su oni uvek protiv partije, pa makar i prikriveni. Borba protiv njih morala ih je razotkrivati na svakom mestu, a njihova „politikantska preklapanja i bezperspektivne nade” morale su biti ismejane (Kut. 51, Izveštaj 25. 10. 1953).

U 1954. nije puno pažnje poklanjano borbi protiv IB-a. Važno je napomenuti da je ovo period u kojem se odnosi SSSR-a i FNRJ sve više popravljaju, tako da se shodno tome potreba za borbom protiv uticaja IB-a smanjila. Ipak, bivši simpatizeri IB-a bili su i dalje predmet interesovanja SK, tako da je savetovano da se obrati pažnja na njihovu delatnost u tom trenutku (Kut. 24, Zapisnik 24. 08. 1954).

Godine 1955. nastavljeno je sa političkim radom koji je imao za cilj da prikaže normalizaciju odnosa Jugoslavije i IB zemalja na čelu sa SSSR-om. Na konferenciji SK krajem februara se navodi kako je u prethodnom periodu jedna od tema koja se obrađivala na seminarima i kursovima bila i tematika IB-a u predavanju „Principijalna međunarodna politika Jugoslavije i pitanje normalizacije odnosa sa SSSR-om”. U sklopu obrađenih tema iz materijala vezanog za Šesti kongres KPJ bila je i tema „Teoretska analiza sukoba sa SSSR-om” (Kut. 22, Zapisnik 19-20. 2. 1955).

Informbira u Srezu

Krajem avgusta 1948. četiri člana partije izjasnili su se za rezoluciju IB-a (Kut. 24, Zapisnik 23. 8. 1948). To se dogodilo na sreskoj partijskoj konferenciji. Jedan od njih bio je sekretar Sreskog narodnog odbora, a ostali sekretari partijskih ćelija. Tumačenje SK je bilo da su ovakav

stav zauzeli pre svega zbog nerazumevanja, što nije neobično, ako znamo da je izbijanje sukoba predstavljalo iznenađenje za javnost. Ovoj četvorici članova partije nije bilo jasno zašto su SKP(b) i ostale partije zauzele takav stav prema KPJ, pa su zbog toga posumnjali da nije sve izneto pred konferenciju. Tvrdili su da sindikatima nije dato mesto koje zaslužuju, da na selu jačaju kulaci i da je potrebno zauzeti oštriji stav prema njima. Ove zamerke poklapaju se sa optužbama iznetim u Rezoluciji IB-a. Iako je CK imao izrazit stav po pitanju slanja delegata na zasedanje IB-a, oni su smatrali da je KPJ tamo morala da pošalje delegate. Ovo su bili, sudeći po drugim istraživanjima, uobičajeni stavovi pristalica IB-a neposredno nakon Rezolucije (Mitrović 1999: 226). Možemo to smatrati i kao odraz umerenosti politike KPJ prema IB-u u prvom periodu nakon rezolucije. Po navodu SK oni su se oni kasnije izjasnili protiv rezolucije IB-a, jer su se u međuvremenu upoznali sa materijalom sa Petog kongresa i celokupnom situacijom (Kut. 53, Izveštaj SK-CK KPS).

Početak 1949. SK je tvrdio kako su i „klasni neprijatelji” počeli da koriste propagandu IB-a u svoju korist, pošto im je ona odgovarala. U periodu nakon Rezolucije IB-a 1948. počela je propagandna kampanja protiv Jugoslavije od strane istočnoevropskih zemalja u kojoj je Jugoslavija predstavljena u negativnom svetlu. Propaganda glasila IB-a, koja su širena od strane pristalica IB-a u Srezu, uglavnom su se svodila na kritiku odnosa prema „radnoj snazi”, kao i na kritiku politike otkupa u Jugoslaviji. SK je smatrao da se ta propaganda nepovoljno odrazila na razvoj seoskih radnih zadruga. Na selu se slabo govorilo o sukobu Jugoslavije i SSSR-a, pa je to smatrano jednim od razloga zašto IB tu može imati svoje uporište. Kako bi se taj problem rešio bilo je potrebno više govoriti o sukobu Jugo-

Tabela 1. Broj osumnjičenih za pristrasnost IB (O) i broj članova partije isključenih zbog pristrasnosti IB u Srezu (I) u periodu od 1948. do 1955. godine

1948.		1949.		1950.		1951.		1952.		1953.		1954.		1955.	
O	I	O	I	O	I	O	I	O	I	O	I	O	I	O	I
4	–	1	1	–	5	–	–	4	18	–	–	–	–	–	1

slavije i IB-a u opštinskim partijskim organizacijama, a još jedna mera bila je održavanje posebnih „političkih informacija” po selima od juna 1949. Na njima je detaljno objašnjavan postojeći sukob i ukazivano na „pravilan stav našeg CK i naroda koji podržava politiku partije” (Kut. 53, Izveštaj za 1949). U početku je zbog toga što nije bilo otvorenih simpatizera IB-a „budnost” članova partije bila mala. To je označeno kao jedan od glavnih razloga zašto su neki članovi partije koji su se kolebali postali otvoreni simpatizeri IB-a. Treba napomenuti da se kolebanje pri izjašnjavanju o Rezoluciji IB-a može definisati kao podržavanje samo nekih navoda iz Rezolucije (Mitrović 1999: 223-224). U ovoj godini nije bilo izrazito velikog broja simpatizera IB-a. Krajem godine iz članstva je izbačen jedan član zbog grešaka i kolebanja na liniji IB-a. Podaci iz relevantne literature razlikuju se u ovom pogledu od podataka iz izvora. U literaturi se navodi da 1949. u Srezu žičkom nije bilo članova partije izbačenih zbog pristrasnosti IB-u (Mitrović 1999: 230). Jedan član partije je sumnjičen kao simpatizer IB-a iako se nije otvoreno izjasnio za Rezoluciju.

Naredne, 1950. godine, iz partije je izbačeno više pristalica IB-a u odnosu na raniji period. Jedan član je zbog kolebanja izbačen iz partije, a navedeno je da je on sin kulaka i da se samo iz ambicije uključio u partiju. U SK nije bilo izrazitog rada simpatizera IB-a. U izveštaju za 1950. navedeno je kako je 5 članova izbačeno iz partije zbog simpatisanja IB-a (tabela 1). Dvojica su se otvoreno izjasnili za rezoluciju IB-a, a jedan je bio naklonjen IB-u zbog strica. Od ukupnog broja isterana je i jedna žena – razlog za to je što su se kod nje okupljali simpatizeri IB-a i slušali informbirovske radio stanice (Kut. 22, Zapisnik 18. 12. 1950). Tokom godine SK je primetio „štetan uticaj” radio stanica iz zemalja IB-a, u vidu širenja informacija o tome kako je u Jugoslaviji nizak životni standard i kako se previše ulaže u Petogodišnji plan.

Po pitanju simpatizera IB-a aprila 1951. je tvrđeno kako je broj ljudi isteran iz partije zbog IB-a zanemarljiv. Ipak, krajem 1951. SK dolazi do saznanja da se u dve opštinske partijske organizacije (OPO) na teritoriji Sreza žičkog nalaze pristalica IB-a. Oni su kritikovani zbog svoje pristrasnosti, naročito pošto je stav KPJ o IB-u bio

jasan. Pored njih, kritikovani su i ostali članovi partije koji su zbog manjka budnosti dozvolili da simpatizeri IB-a pokušaju razbijanje i pasiviziranje rada partije. Simpatizeri IB-a opisivani su u negativnom svetlu, kao ljudi koji su malodušni i „nemaju osobine jednog komuniste”. Pored toga, opisani su i kao ljudi koji „čuvaju pozicije” za slučaj da neko napadne Jugoslaviju.

Početak januara 1952. u izveštajima se pojavljuju podaci o simpatizerima IB-a u jednoj OPO u Srezu žičkom koji su pominjani u prethodnoj godini. Ta OPO je rasformirana i tom prilikom iz partije je izbačeno 6 članova, a nakon toga formirana je nova organizacija. Smatrano je da je bivši sekretar rasformirane OPO morao biti ranije izbačen iz partije jer se za njega od ranije znalo da je simpatizer IB-a. Smenjen je jedan član SK koji je bio i sekretar Sreskog komiteta Narodne omladine. On je optužen da je pasivizirao aktive Narodne omladine, tako da se neki od njih nisu sastajali i po godinu dana, a pored toga terećen je i da je rasturio SK NO. Sudeći prema izvorima navedeni sekretar OPO i sekretar SK NO nameravali su da uz pomoć još nekih pristalica IB-a formiraju novo rukovodstvo SK.

Optužbe za podršku IB-u bile su raznovrsne. Jedan član biroa SK optužen je da je „privrednim merama nastupao na liniji IB”. Način da se podržava IB bio je i slušanje stranih radio stanica, kao i neizvršavanje partijskih zadataka. Članovi partije znali su za rad jednog od simpatizera IB-a koji je bio protiv stava CK KPJ o privrednim merama. On je takođe bio protiv načina na koji se KPJ odnosi prema SKP(b). Pored toga, u korejskom sukobu otvoreno je podržavao Severnu Koreju, iako je SK opredeljivanje članova partije za jednu od zaraćenih strana smatrao negativnim (Kut. 53, Izveštaj SK-OK Kragujevac 26. 1. 1952). Bio je takođe i protivnik zaključivanja ugovora o pomoći između FNRJ i SAD. Najverovatnije se radilo o ugovoru o pomoći u hrani između SAD i FNRJ zaključenom u Beogradu 6. januara 1951 (Štrbac 1989: 134). Ova pomoć bila je od velikog značaja za Jugoslaviju, jer je posle blokade od strane istočnoevropskih zemalja i suše postojala velika mogućnost izbijanja gladi.

Tokom 1952. izneseni su podaci o radu 11 pristalica IB-a. Kao vid njihove podrške IB-u

smatrani su nedržanje na liniji KPJ po pitanju rata u Koreji, slušanje IB radio stanica, odbijanje rukovodećih položaja u preduzećima i lokalnoj vlasti, sabotiranje rada seljačkih radnih zadruga, agitacija protiv rukovodstva itd. Pristalice IB-a u Srbiji naročito su jako podržavale politiku Sovjetskog Saveza prema ratu u Koreji (Mitrović 1999: 227), dok su, sudeći po rezultatima istraživanja, u Srezu žičkom pristalice IB-a direktno podržavale Severnu Koreju.

Na osnovu izvora, možemo pretpostaviti da su od značaja za političku pristrasnost bile i porodične veze, uzevši u obzir da su one u nekim slučajevima naglašavane. Kao pristalice IB-a bile su od gore navedenih 11 osoba i dve žene – jedna je bila supruga, a druga ćerka jednog simpatizera IB-a. Pored toga, jedan čovek solidarisao se sa stavom pristalice IB-a iz čije familije je bila njegova žena. Sudeći prema literaturi, porodične veze u terećenju pojedinaca za pristrasnost IB-u nisu bile neuobičajene (Petković 1999: 16). Takođe, možemo pretpostaviti da je od značaja bio i socijalni status. Jedan čovek preneo je šapirograf (korišćen najverovatnije za umnožavanje propagandnog materijala) iz grada u selo po nalogu pristalice IB-a, a usput je naglašeno kako je od njega materijalno zavisio, jer je bio siromašan (Kut. 53, Izveštaj SK-OK Kragujevac 26. 1. 1952). U literaturi se navodi kako su reakcije na sukob sa IB-om zavisile i od socijalnog sastava članova partije (Mitrović 1999: 223-224).

Početak 1952. u Kraljevu je otkrivena još jedna IB grupa koja je imala „lenjinsko-staljinsko” rukovodstvo. Na čelu ove grupe nije bio član partije, ali su u nju bili uključeni i članovi partije. Oni su pri agitovanju bili veoma oprezni kako se ne bi saznalo za rad njihove grupe. U jednom preduzeću su delili letke članovima partije. Ljudi su mahom odbijali da rade sa njima, ali ih nisu prijavljivali. Jedna radnica koja je pristala na rad sa njima imala je kasnije zadatak da radi kao aktivista ove grupe sa ženskom omladinom. Pored toga, ona je čitala njihove letke i *Novu borbu*. To je bio list jugoslovenskih IB emigranata koji je izlazio u Pragu i bio prema svojoj sadržini neprijateljski orijentisan prema jugoslovenskom režimu (Banac 1990: 212-213). Jedno drugo istraživanje takođe navodi čitanje *Nove borbe* kao aktivnost pristalice IB-a u Srbiji (Mitrović 1999: 225). Činjenica da je jedan član

grupe bio zadužen samo za žensku omladinu, dovoljno govori o njihovom stepenu organizovanosti. Dobra organizovanost ove grupe ne bi trebalo da bude iznenađujuća. Od početka pedesetih godina pristalice IB-a u Srbiji su bile ideološki opredeljene osobe, koje su putem sastanaka, parola, letaka, nastojale da ometaju politički i privredni razvoj zemlje (Mitrović 1999: 228). U izveštaju je navedeno 10 članova ove grupe. Najveći deo njih je za rad grupe saznao i uključio se u njega ubrzo nakon rezolucije IB-a 1948. Redovno su održavali sastanke. Kao vid podrške IB oni su pisali, štampali i rasturali propagandni materijal koji se sastojao od vesti sa IB radio stanica. Pored toga, vrbovali su nove članove za svoju grupu (Kut. 53, Izveštaj SK-OK Kragujevac 26. 1. 1952). Kao simpatizer IB-a otkriven je 1952. jedan član SK. Navodno je bio pristalica IB-a još od 1949, ali se za to do februara 1952. nije znalo. Kao potpomaganje IB-u karakterisano je i prebacivanje glasačke kutije blizu kuće jednog pristalice, kako bi lakše agitovao na izborima. U ovoj godini bio je i jedan slučaj kada se član partije izbačen zbog IB-a žalio na odluku SK. Razmotren je njegov slučaj i iznete su njegove dobre i loše strane. Naglašeno je da je cenjen zbog učešća u ustanku 1941, ali da se njegova žalba ne uvažava, jer je veličao Staljina, negativno govorio o partijskom i državnom rukovodstvu Jugoslavije, prenosio viceve u kojima je veličan IB i SKP(b), a jugoslovenski rukovodioci prikazani u negativnom kontekstu. Vidljivo je i da je, pored političkog stava, za povratak u partiju od važnosti bio i njegov način života, jer je, pored svega, smatrano da ne treba biti vraćen u partiju i zbog svog boemskog života.

Pristalice IB-a su opisivane kao sklone „birokratizaciji” i težnji ka starim privilegijama, kao malodušne i uplašene od politike SSSR-a prema Jugoslaviji. Sve ovo jednim imenom nazivano je „informbirovština”. U opisima sklonosti pristalice IB-a koje je iznosio SK vidimo odraz kritičkog stava prema Sovjetskom Savezu, koji je karakterisan kao birokratska država sa privilegovanim rukovodstvom. Ranije u toku godine SK je „zdrave snage”, to jest simpatizere IB-a, u Srezu žičkom okarakterisao i kao „bivše četnike i ulične mangupe” (Kut. 22, Zapisnik sreske part. konf. 28. 09. 1952). SK je smatrao da je potrebno otvoreno i energično razotkrivati pristalice IB-a,

kako one više ne bi potajno škodile radu partije. Na sastanku biroa SK marta 1952. rečeno je da je u gradu zbog IB-a isključeno 12 članova partije, dok je jedan lišen statusa kandidata. Pritom je navedeno kako su 60% onih koji su radili za IB „kriminalci i bezkarakterni elementi” (Kut. 32, Zapisnik SK 5. 3. 1952). Oktobra 1952. u redovima partije bilo je 8 članova koji su se kolebali po pitanju IB-a, a za njihovo „razotkrivanje” zahtevani su verodostojni dokumenti. Izgleda da je ovo svojevrsna specifičnost Sreza žičkog po pitanju „kolebljivaca” u odnosu na ostatak Srbije, u kojoj je od početka pedesetih godina bila prisutna tendencija sve manjeg broja članova partije koji su se kolebali po pitanju Rezolucije (Mitrović 1999: 228). U izveštaju o radu SK za 1952. navedeno je da je zbog IB-a iz partije u Srezu isključeno 18 članova (tabela 1), od čega 10 iz grada i 8 sa sela (Kut. 53, Izveštaj za 1952). U drugom pregledu navedeno je kako je od 1948. do 1952. najviše članova partije izbačenih zbog IB-a bilo 1952, ukupno 13, nakon toga sledi 1950, sa 7 izbačenih, i na kraju 1948, 1949. i 1951. sa po jednim izbačenim (Kut. 76, Podaci o izbačenima zbog IB 1948–1952). Međutim, ovaj dokument nije datovan. Prema izveštajima SK, pristalice IB-a, grupe i pojedinci, svojim radom nisu imale poseban značaj za političku situaciju u Srezu. Naročito ako uzmemo u obzir izveštaj za 1952. godinu, prema kome u Srezu žičkom IB niti je predstavljao, niti predstavlja neku političku snagu. Istaknuto je kako je od početka u Srezu bilo svega nekoliko pristalica IB, koji su bili deklarirani ili su se kolebali. Pretpostavljano je da se i ubuduće pristalice IB-a neće otvoreno pokazivati, već da će se kriti iza teoretisanja, sitnih razmimoilaženja, „privrednog busanja u grud” itd (Kut. 53, Izveštaj za 1952).

U 1953. nije bilo izrazitih pristalica IB-a kao prethodnih godina. Opet su na videlo izašle razlike u selu i gradu po ovom pitanju, koje su i ranije u određenim oblicima bile zastupljene. SK je smatrao da su ljudi sa sela otvorenije nastupali zbog ekonomske samostalnosti. Pored toga, navodi se kako „razni seoski politikanti” tumače novi Zakon o zemljišnom fondu kao američki. Primećuje se da je u selima u kojima su komunisti tumačili razne državne mere bilo manje agitacije koju je SK smatrao neprijateljskom. Generalno se pristalice IB-a nisu pokazale ne-

kom vidnijom delatnošću. Za simpatizere IB-a smatrani su i ljudi koji su nepravilno popunjavali glasačke listiće (Kut 51, Izveštaj 25. 10. 1953). Ova pojava može se tumačiti i kao posledica nepismenosti, ali s druge strane SK je navodio da se ne treba time zavaravati, već da su za to delom odgovorni i simpatizeri IB-a. Smatrano je kako su negativni komentari upućivani od strane simpatizerâ IB-a o privrednim i drugim merama Jugoslavije služili kako bi se uzdrimalo poverenje naroda u partiju. Poznato je bilo i da pojedine organizacije vraćaju u članstvo ljude koji su izbačeni zbog pristrasnosti IB-u, a da se prethodno ne konsultuju sa SK. Ti potezi karakterisani su kao loši. SK je smatrao da je razlog što se manje pažnje obraća na simpatizere IB-a i poboljšanje situacije u privredi. U cilju održavanja budnosti SK je opominjao članove partije da simpatizeri IB-a i dalje postoje.

Krajem avgusta 1954. zaključeno je da su pristalice IB-a politički neaktivne. Na teritoriji Sreza žičkog bilo ih je u tom periodu 97. Od tog broja 73 je bilo iz Sreza (Kut. 24, Zapisnik 27. 8. 1954). SK ih je podelio na one koji su svesno podržavali IB, na one koji su indirektno bili povezani sa IB-om i na „kriminalce”. Ono što je karakteristično za ovaj period je početak rehabilitacije bivših simpatizera IB-a. Partija je pomagala bivšim pristalicama IB-a da nađu svoje mesto u društvu (Petković 1999: 18). Neki od njih već su bili na starim radnim mestima. U SK su smatrali da ovaj proces nije trebalo ubrzavati, ali s druge strane, nije ga trebalo ni bojkotovati, već je bilo potrebno dati im do znanja da sami svojim radom treba da se rehabilituju. Povratak u članstvo partije bivših rukovodilaca razmatrao je SK. Povratak u članstvo partije bivših članova koji nisu iz Sreza trebalo je da razmatra CK SKS. Komunistima je bilo potrebno ukazati na zauzimanje pravilnijeg stava prema bivšim simpatizerima IB-a, a pojave vezane za IB iznositi u štampi. Na bivše simpatizere IB-a koji nisu iz Sreza obraćana je veća pažnja.

Prema podacima iz januara 1955. zbog pristrasnosti IB-u iz partije je izbačen jedan član (Kut. 59, Bilten SK januar 1955). Daljih podataka o aktivnosti simpatizerâ IB-a u godini u kojoj su odnosi SSSR i FNRJ normalizovani nema.

Zaključak

U skladu sa politikom koja je vođena na državnom nivou, Sreski komitet Žičkog sreza je delovao odmah po početku sukoba sa Informbiroom 1948. Radilo se, pre svega, o potrebi da se članovi partije informišu o ovom sukobu. Premda na početku nisu bile radikalne, reakcije SK pokazuju da ni na lokalnu ovaj sukob nije uziman olako, mada je državni vrh nastojao da izglati odnose sa IB-om i stvori sliku o tome kako se ništa bitno nije promenilo. Povećavanje pritisaka na Jugoslaviju i zaoštravanje sukoba u 1949. prati odgovarajuća reakcija KPJ, što se manifestuje i na rad Sreskog komiteta, koji je svoju aktivnost po ovom pitanju digao na viši nivo informisanjem ljudi i van partijskih organizacija i dodatnim pojačavanjem kampanje unutar partijskih organizacija. Od važnosti za kampanju počela je da biva i ekonomska strana sukoba.

Tokom 1950, u vreme kada se pritisci istočnog bloka intenziviraju, i partija nastavlja je sa svojom kampanjom. Tokom ove godine SK konstatuje probleme u seoskim sredinama, gde je politički rad bio zapostavljen. Uzevši u obzir da je tek 1950, preko Agitropa, počeo rad na obaveštavanju šire populacije o sukobu, verovatno je tada i selo došlo na red.

Iako se to moglo očekivati i ranije, tek 1950. postaje vidljiv značaj Petog kongresa KPJ u političkom radu, jer se tek te godine počelo sa korišćenjem materijala sa tog kongresa u cilju suzbijanja uticaja IB-a. U literaturi se ovom kongresu pridaje veliki značaj na početku sukoba Jugoslavije i IB-a; međutim, rezultati ovog istraživanja pokazuju da je veći značaj informisanje stanovništva u Srezu žičkom o sukobu dobilo tek 1950.

Zaoštravanje u borbi protiv delovanja IB-a u SK naročito postaje vidljivo 1951, kada se u političkom radu dosta pažnje posvećivalo SSSR-u kao prvoj zemlji IB-a, a tom prilikom se ukazivalo na sve greške SSSR-a. Ovo je, naravno, bilo u skladu sa sve većim pritiscima IB-a na čelu sa SSSR-om na Jugoslaviju. Po pitanju borbe protiv uticaja IB-a 1952, rezultati koje je donelo ovo istraživanje su donekle neočekivani. Iako je 1952. kampanja IB-a protiv Jugoslavije bila na vrhuncu, a u Srezu otkriven najveći broj pristalica IB-a u celom periodu sukoba, u dokumen-

tima SK se malo govori o načinu borbe protiv njihovog delovanja. Možda je razlog tome upravo činjenica da je 1952. otkriven najveći broj pristalica IB-a, čime se dotadašnji rad na njegovom suzbijanju smatrao uspešnim, pa SK nije smatrao za potrebno izdavanje novih uputstava, jer su prethodna bila dovoljna.

Počeci normalizacije odnosa između SSSR-a i Jugoslavije 1953. opet su predstavljali izazov za SK po pitanju kruženja raznih informacija koje nisu bile po volji partije, kao što je to bilo na početku sukoba 1948. Ipak, i pored početka normalizacije odnosa dve države, SK nastavlja svoju kampanju protiv IB-a i njegovih pristalica istom žestinom kao i ranije, iako bi se moglo očekivati bar delimično smanjivanje potrebe za nečim takvim. Daljom normalizacijom odnosa SSSR-a i Jugoslavije, pitanje sukoba sa IB-om sve više gubi na značaju u kasnijem periodu. Ipak, primetno je da se Sreski komitet i dalje bavio problemom simpatizera IB-a, iako je sukob daleko od one faze kada je pritisak na Jugoslaviju bio veliki. Međutim, to delovanje SK protiv pristalica IB-a nije bilo isto kao pre, pa se može zaključiti da je u određenoj meri bilo prilagođeno novim političkim prilikama. To prilagođavanje naročito je vidljivo u godini potpisivanja „Beogradske deklaracije” 1955, kada je predmet partijskih seminara bila i normalizacija odnosa sa SSSR-om. Ipak, pitanje normalizacija odnosa nije toliko bilo prisutno u kampanji partije, kao što je bio sukob u 1948. godini.

Pristalice IB-a koje je evidentirao Sreski komitet 1948. godine bile su, slično kao i na nivou cele Jugoslavije, mahom ljudi čija je pristrasnost IB-u objašnjavana time da nisu bili dovoljno upoznati sa političkom situacijom. Pojačavanje kampanje IB-a dovelo je do povećavanja broja pristalica IB-a u Srezu, a uporedo i veće aktivnosti SK na suzbijanju te kampanje. Primetan je i skok broja isključenih članova partije 1950. zbog njihove pristrasnosti IB-u, što se može smatrati rezultatom pojačane kampanje zemalja IB-a, ali i odlučnijim merama partije protiv simpatizera Rezolucije. Moglo bi se očekivati da će rast pristalica IB-a biti prisutan i 1951, ali to, ipak, nije bio slučaj. Međutim, te godine nagovešteno je nešto što će obeležiti narednu 1952. godinu.

U 1952. dolazi do razotkrivanja velikog broja pristalica IB-a u Srežu. Prema jednom izvoru njih je bilo 18, od čega 10 iz grada i 8 sa sela. Osim toga, izvori iz 1952. pokazuju da je u mnogim partijskim organizacijama i prethodnih godina bilo simpatizera IB-a. Ostaje nejasno zašto nisu razotkriveni ranije, uzevši u obzir mere koje je preduzimao SK. Veliko razotkrivanje simpatizera IB-a 1952. možemo smatrati rezultatom dotadašnjeg političkog rada SK, a s druge strane postoji mogućnost da su razotkriveni jer su se previše isticali svojom aktivnošću, uzevši u obzir da je 1952. kampanja IB-a protiv Jugoslavije bila na vrhuncu.

Samim tim što je u njoj otkriven najveći broj pristalica IB-a, 1952. godina pruža najviše podataka o njihovoj strukturi i aktivnostima. Najčešći oblik podržavanja IB-a od strane pristalica bilo je slušanje i dalje širenje IB propagande. Nakon toga sledilo je protivljenje raznim političkim i ekonomskim merama države. Te godine SK posvećuje pažnju i rodbinskim vezama među pristalicama IB-a. Iz građe nije poznato koliki je bio uticaj rodbinskih veza na političko opredeljenje, a koliko su rodbinske veze u svemu tome bile slučajnost. Isto važi i za političko deklarisanje uslovljeno socijalnim položajem. Uviđamo pridavanje karakternih osobina simpatizerima IB-a, koje su slične osobinama koje su u kritici pridavane SSSR-u u tom periodu (birokratski nastrojani, pozivanje na stare privilegije itd.).

Početak sređivanja odnosa Jugoslavije i Sovjetskog Saveza 1953. verovatno je doprineo činjenici da u toj godini nije otkriven ni jedan pristalica IB-a, mada to može biti posledica velikog razotkrivanja ibeovaca u 1952. Međutim, iako je počela normalizacija odnosa dve zemlje, SK je i dalje upozoravao na „ibeovce“, a ta upozorenja na momenat mogu delovati paranoično. To znači da za SK početak normalizacije odnosa nije imao neki preterano veliki značaj u 1953. godini. Dalja normalizacija odnosa bila je značajnija, jer je dovela do radikalne promene u odnosu SK prema, sada već bivšim, pristalicama IB-a, koja je bila u vidu njihove rehabilitacije i vraćanja u društvene tokove. To je i pokazatelj većeg značaja političkih zbivanja u 1954. i 1955, koja su se ticala odnosa između FNRJ i SSSR-a, kao i ostalih članica IB-a.

Izvori i literatura

IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 13
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 14
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 22
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 24
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 32
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 39
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 42
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 48
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 51
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 53
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 59
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 76
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 86
 IAK. SK SKS-Kraljevo. kut. inv. br. 89

Avramovski Ž., Živković D. 1980. *Hronologija radničkog pokreta i SKJ 1919-1979*. Beograd: Narodna knjiga

Banac I. 1990. *Sa Staljinom protiv Tita: informbirovske rascepi u jugoslovenskom komunističkom pokretu*. Zagreb: Globus

Bogetić D. 1999. Ekonomska i vojna pomoć zapada Jugoslaviji u vreme sukoba sa Kominformom. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948.* (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 43-47.

Broz J. 1982. *Referati sa kongresa KPJ (SKJ)*. Sarajevo: Svjetlost

Cvetković V. 2012. Jugoslavija, Zapad i susedne zemlje „narodne demokratije“ posle Beogradske deklaracije 1955. *Istorija 20. veka*, **2012** (1): 149.

Čolaković R. Damjanović P. Janković D. Morača P. Pašić N. Vršina J. 1963. *Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije*. Beograd: Institut za izučavanje radničkog pokreta.

Dedijer V. 1979. *Dokumenti 1948*. Beograd: Rad, knj. 2-3

Dimić Lj. 1999. Jugoslovensko-sovjetski odnosi 1953-1956. Zbliženje, pomirenje, razočarenje. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948.* (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 279-294.

Dobrivojević I. 2009. Život u socijalizmu-prilog proučavanju životnog standarda građana

FNRJ 1945-1955. *Istorija 20. veka*, 2009 (1): 73.

Đorđević Lj., Stamenović M. 1981. *Kad nam je Tito bio gost*. Kraljevo: Slovo.

Đurašković Đ. 1982. *Osam sekretara partije*. Beograd: Privredni pregled

Gatalović M. 2009. Između ideologije i stvarnosti: socijalistički koncept kulturne politike Komunističke partije Jugoslavije (Saveza komunista Jugoslavije) 1945-1960. *Istorija 20. veka*, 2009 (1): 37.

Glišić V. 1999. Otpor sukobu sa Informbiroom u vrhu KPJ. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*. (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 173-181.

Kržavac S., Marković D. 1985. *Zašto su smenjivani*. Beograd: Narodna knjiga

Kržavac S., Marković D. 1987. *Zavera Informbiroa*. Beograd: Narodna knjiga

Marković P. 1999. U potrazi za novim putem. Jugoslovenski eksperiment u društvu i kulturi posle 1948. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*. (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 211-222.

Mitrović M. 1999. Ibeovci Srbije 1948-1952. u partijskim izveštajima. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*. (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 223-234.

Pavlović M. 1999. Radikalizovanje agrarne politike kao posledica sukoba sa Informbiroom. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*. (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 195-210.

Petković R. 1999. Istorijski značaja i političke reprekusije 1948. *Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*. (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 13-20.

Petranović B. 1988. *Istorija Jugoslavije 1918-1988. Knjiga 3: Socijalistička Jugoslavija 1945-1988*. Beograd: Nolit

Pleterski J., Kecić D., Vasić M., Damjanović P., Trgo F., Morača P., Petranović B., Bilandžić D., Stojanović S. 1985. *Istorija Saveza*

komunista Jugoslavije. Beograd: Narodna knjiga

Štrbac Č. 1975. *Jugoslavija i odnosi između socijalističkih zemalja – sukob KPJ i Informbiroa*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu

Štrbac Č. 1989. *Svedočanstvo o 1948. – fragmenti za istoriju*. Beograd: ZUNS.

Živanov S. 1999. *Uzroci i posledice sukoba. Jugoslovensko-sovjetski sukob 1948*. (zbornik). Beograd: Institut za savremenu istoriju, str. 21-34.

Miloš Čorbić

County Committee of the Communist Party of Serbia in Kraljevo during the Yugoslavia-Cominform Conflict (1948-1955)

The goal of this project was to examine how the changes in Yugoslav state policy influenced the Žiča County Committee of the Communist Party of Yugoslavia's (hereinafter: County Committee) activities against Cominform influence, number of followers and activities. The survey covered the period of the conflict between Yugoslavia and Cominform's states (1948-1955). The research was based on original documents, which are kept in the Kraljevo historical archive (Communist part of Serbia – Žiča County Committee Fund).

At the beginning of the crisis in 1948, the County Committee worked in accordance with the Yugoslav federal government. Firstly, the County Committee was obliged to inform all party members about the Conflict. With the increase of Cominform's pressure against Yugoslavia, the Communist Party was obliged to take measures against them. Also, the County Committee needed to start a campaign in non-party organizations and to struggle with internal Cominform supporters. Followers who were Yugoslavia's opponents in the Conflict had to be re-

corded by the County Committee. They were described as people who had misunderstood the political situation.

At the peak of Cominform bloc's pressure (1950-1952), more serious measures were taken. However, the Communist party had noticed the lack of propaganda, especially in rural areas. Introduction of an agitation and propaganda sector (hereinafter: Agitprop), was a major step forward in disseminating information about the Conflict, both to towns and villages. Decisions made at the Fifth Congress of the Communist Party of Yugoslavia rapidly influenced the County Committee work in 1950, which is in opposition to earlier studies. Earlier studies claimed the importance of that congress in making more systematic propaganda in the years before 1950. Many Cominform supporters were disclosed in 1952. According to one source there were 18 followers, 10 of them were from Kraljevo and 8 of them were from villages. Also, historical records have shown that some Cominform supporters were inside of some party organizations. The most com-

mon ways to support the Cominform were: listening to and spreading of Cominform propaganda, opposing political and economic measures of the state etc. Family relations between supporters of the Cominform were also taken into consideration.

Despite the start of the process of normalization with Cominform states in 1953, the County Committee continued their campaign. Some of the Committee's suggestions seemed to be very paranoid. However, further normalization between Yugoslavia and Cominform states did influence anti-Cominform activities. The County Committee lost interest in such activities in the period when representatives of Yugoslavia and the Soviet Union signed the Belgrade declaration. The County Committee organized seminars about the normalization of relations between Yugoslavia and the USSR. After that, the Party changed its attitude towards the former supporters of the Cominform in the County by means of rehabilitation and inclusion in society.